

вива оная дейност, която авторитѣ на Законопроекта чертаятъ, се явява като необходимо допълнение на народното училище — второ просвѣтно огнище, което да насърчава любовта къмъ знание, да приучва младежитѣ и възрастнитѣ къмъ четене, да култивира у тѣхъ морални добродетели, да ги подтиква къмъ полезни обществени инициативи.

Развитието на читалищното дѣло въ България ще дойде въ помощъ и на българската книга, която днесъ се намира въ периодъ на застрашителенъ упадѣкъ. Купувачитѣ на сериозни книги отъ день на день намаляватъ, художествената ни литература мечтае за миналитѣ ни епохи на подеъмъ, българскиятъ писателъ, бедствуващъ материално, е обреченъ на безплодие и безсилие. Нашата духовна култура е застрашена въ своето развитие. Въ вчерашното събрание се изнесоха фрапантни случаи на писателско бедствие и наблегна на нуждата да се направи нѣщо за спасението на българската книга въ днешното критическо време. И въ тая криза — разновидностъ на общата криза, която страната ни преживява, народното читалище може да изиграе грамадна роля.

„Стига въ всѣка градска и селска община да има читалище съ библиотека — казва председателтъ на Читалищния съюзъ г. проф. Ив. Д. Шишмановъ,* — за да се обезпечи излизането на една хубава книга или на едно полезно списание. Две три хиляди сигурни абонаменти ще спасятъ едно важно литературно предприятие. А това ще спомогне да се създаде и у насъ найсетне едно по-независимо писателство, което нѣма да има мъжа да подлага рѣжа на разни официални и неофициални „меценати“, или да приема синекурни или затѣжителни служби, за да не мре отъ гладъ“.

До тукъ сме всички съгласни. Не ще се намѣри здравомислящъ културенъ българинъ, който да не съзнава грамадитѣ всестранно благотворни ефекти отъ една повсемѣстно разклонена и идеално наредена читалищна мрежа.

Иде, обаче, другиятъ голѣмъ въпросъ: чие дѣло трѣбва да бѣде това и какъ да се осигурятъ необходимитѣ източници. Около него се движеха главно и дебатитѣ въ вчерашното събрание. Погледитѣ на едни сж обърнати едва ли не изключително къмъ държавата: по законодателенъ редъ да се установи устройството и организацията на читалищата, като се направятъ задължителни за всички общини и като се гарантира, чрезъ специаленъ данѣкъ издрѣжката имъ. Други, безъ да отричатъ нуждата и помощта на държавата, държатъ повече смѣтка за реалнитѣ възможности и даватъ преднина на частата инициатива.

Правиятъ пѣтъ трѣбва, споредъ насъ, да се потърси въ синтезата на дветѣ гледища. Нашата действителностъ не е много ободрителна що се отнася до частната инициатива въ работи отъ подобенъ родъ, които предполагатъ единъ по-високъ културенъ уровень и по-развито обществено чувство. Нѣма у насъ културно-просвѣтенъ институтъ, създаденъ по частна или обществена инициатива, който да не е билъ сжществено подкрепенъ отъ държавата, за да се спаси отъ пропадане или, за да се гарантира развитието му. Днесъ у насъ функциониратъ криво-лѣво около 1200 читалища, и, ако Централното управление на Съюза постави въ основата на своя проектъ намѣсата и подкрепата на държавата, то е защото се съзнава, че безъ тая намѣса и подкрепа читалищното дѣло не би могло да получи желаниа размахъ. Страна назаднала въ всѣко отношение, България, въ усилията си да навакса изгубеното презъ робскитѣ вѣкове, се нуждае отъ просвѣтното напѣтствие и стимулиране на държавата дори и въ такива начинания, които

*) Вижъ брошурата му „Наложителни реформи въ читалищното дѣло“.